

8. Kirichok I., Rusanova O., Teslenko K. (2014). Vuzovskoe virtualnoe soobshestvo: missiya biblioteki v socialnyh setyah. *Bibliotechnij forum Ukraini*, 3, pp. 18—20.
9. Kolesnikova T. O. (2016). Strategiya rozvitu bibliotek vishih zakladiv Ukraini na 2013—2015 rr.: bachennya profesionala. *Visnik Lvivskogo un-tu. Seriya "Knigozn. bibliot. ta inf. tehnol."*, 8, pp. 142—148.
10. Fedorov A. V. (2009). Mediaobrazovanie: vchera i segodnya. Moskva: Izd-vo MOO VPP YuNESKO "Informaciya dlya vseh".
11. Kuli Ch. (1996). Socialnaya samost. *Amerikanskaya sociologicheskaya mysl*. Moskva: Mezhdunarodnyj universitet biznesa i upravleniya, p. 315.
12. Grabar N. G. (2015). Spilkuvannya v biblioteci: teoretiko-metodologichnij analiz. Harkiv: Majdan.
13. Grabar N. G. (2015). O znachenii aksiologicheskogo podhoda v sovremennom informacionnom obsluzhivanii. *Slobozhanskij gumanitarij — 2014: materialy mizhnarodnoy nauk-metod. konf., prisvyachenoj 85-richchyu HNTUSG im. P. Vasilenka (31 zhovtnya, 2014)*. Harkiv: KP "Miskdruk", pp. 110—119.

Надійшла до редакції 19 серпня 2019 року

ШКОЛА СИСТЕМАТИЗАТОРА

Юлія Набхан,

старший науковий співробітник відділу класифікаційних систем
Книжкової палати України,
e-mail: udc@ukrbook.net

Анна Діденко,

науковий співробітник відділу класифікаційних систем
Книжкової палати України,
e-mail: udc@ukrbook.net

Методичні роз'яснення щодо індексування видань класу 5 Математика. Природничі науки

Клас 5 Математика. Природничі науки належить до Основної таблиці УДК. Його розроблено на основі загально визнаних традиційних класифікацій природничих наук. Клас 5 взаємопов'язаний із класом 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка. Тісні зв'язки між окремими розділами класів 5 і 6 у багатьох випадках не дають змогу чітко їх розмежовувати. Це ускладнює індексування документів, які, наприклад, одночасно висвітлюють окремі галузі чи окремі питання природничих наук та їхнє практичне застосування. Клас 5 Математика та природничі науки відображає питання теоретичного характеру, дослідження загальних законів фізики, хімії, біології тощо, а клас 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка — питання практичного використання відповідних законів у техніці, медицині, сільському господарстві тощо. Саме структура класів 5 і 6 надає чітку основу для розмежування та класифікації. У пригоді стануть докладні методичні вказівки, наведені у відповідних місцях таблиць. Щодо складних випадків, то зміст документа дає змогу визначити, що в ньому переважає — природничо-науковий чи прикладний аспект.

Під час індексування документів із природничих наук, наприклад, геології, метеорології, ботаніки, зоології тощо, часто використовують загальні визначники місця, тому важливо звернути увагу на методичні вказівки до *Таблиці 1e Загальні визначники місця*. Також в усіх розділах можна використовувати загальні визначники часу, властивостей, осіб тощо.

Розглянемо докладніше підкласи / розділи класу 5.

Розділи 502/504 охоплюють проблеми навколишнього середовища, загрози й захисту, збереження природних ресурсів, екологію, взаємозв'язок довкілля та суспільства, наприклад:

502.171:620.9]:004.94 Інформаційне забезпечення вирішення екологічно-енергетичних проблем сталого розвитку суспільства

502.211 Біосфера / В. І. Вернадський. Biosfera / V. I. Vernadski ; predgovor i prevod Siniša Stanković
502.211:061 Організації з охорони живої природи

502.51:556](282.247.322-751.3) Гідроєкосистеми заповідних територій верхньої Прип'яті в умовах кліматичних змін

Підклас 51 відображає всі питання математики: основи й структура цієї науки, алгебра, геометрія, топологія, математичний аналіз і статистика, кібернетика, математичні теорії. Для підкласу 51 передбачені спеціальні визначники 51-3/-8, завдяки яким забезпечується чіткіше й точніше позначення теми. Розглянемо приклади.

Для підручників із математики можна використовувати один й той самий індекс із додаванням визначника форми, наприклад:

51(075.2) Математика. Підручник для навчальних закладів початкової освіти

51(075.3) Математика. Підручник для навчальних закладів середньої освіти

51(075.8) Математика. Підручник для навчальних закладів вищої освіти

Для традиційних понять "Математика елементарна" та "Математика вища" індекси можна побудувати за допомогою загальних визначників властивостей, наприклад:

51-028.31 Елементарна математика

51-028.42 Вища математика

511-028.31 Основи числа, арифметика

Для дискретної математики — основний індекс 519.1 із додаванням через знак "+" інших розділів математики.

Спеціальні визначники до підкласу **51** використовують, приєднуючи їх до потрібного індексу, наприклад:

330.4:519.86-7]:005.932 *Економічно-математичні методи в логістиці*, в якому

51-7 *Математичні дослідження та методи в інших галузях знань*

Підклас **52** призначений для групування документів з астрономії, астрофізики та геодезії. Він відображає методи астрономічних досліджень, питання теоретичної астрономії, небесної механіки, Сонячної та зоряних систем, теорію, методи й види топографічно-геодезичних робіт, картографію. У підкласі 52 для розділів 520/524 розроблено спеціальні визначники 52-1/-8 для позначення астрономії. З їх допомогою можна індексувати астрономічні методи вивчення, властивості, явища, процеси, складники систем тощо. У розділі 528 можна застосовувати спеціальні визначники 62-1/-9 для позначення обладнання, визначники 53.08 із 53.01/09 — для позначення принципів вимірювання, визначники 621.3.029 із 21.3.01/09 — для позначення діапазону частот і довжини хвиль електромагнітних коливань. Варто зазначити, що у розділі 528 не застосовують визначники, подані в 52-1/-8, наприклад:

523-52 *Походження та утворення Сонячної системи*

528.94(26) *Картографічне забезпечення мореплавства*

Підклас **53** охоплює літературу з фізики, її теоретичних основ, механіки твердих і жорстких тіл, газів, гідромеханіки, аеромеханіки, фізики плазми, акустики, оптики, термодинаміки, статистичної фізики, електрики, магнетизму, ядерної, атомної та молекулярної фізики тощо. Для підкласу 53 розроблено спеціальні визначники 53.01/09, які слугують для відображення фізичних явищ, принципів, приладів, методів і теорії вимірювання. У розділі 531 використовують спеціальні визначники 531-1/-9 для позначення механіки. Для підрозділу 533.6 створено спеціальні визначники 533.6.01/08 для позначення аеродинаміки. В розділі 534 застосовують дві системи спеціальних визначників: 534-1/-8 — для позначення коливань і акустики та 534.01/015 — для позначення теорії коливань. Для розділу 535 призначені спеціальні визначники 535-1/-9 для позначення оптики. Розділ 536 містить спеціальні визначники 536-1/-3, що використовують для позначення термодинаміки. Для відображення електрики, магнетизму, електромагнетизму в розділі 537 передбачені спеціальні визначники 537-7/-9, наприклад:

537.226.5(043.3) *Кушнір Олег Степанович. Кристалооптичні властивості просторовомодульованих і дихроїчних матеріалів. Автореф. дис.*

621.039.548:536 *Термофізика пошкодження реакторних установок*

У підкласі **54** згруповано літературу з хімії (практичної, препаративної, експериментальної, аналітичної, фізичної, органічної, неорганічної), кристалографії, мінералогії. Тут використовують спеціальні визначники 54-1/-7 для позначення стану речовин та 54.01/08 для позначення складу, отримання й аналізу

хімічних речовин. У розділі **542** можна застосовувати спеціальні визначники 66.01/09. У розділі **544** для позначення фізичної хімії використовують спеціальні визначники 544.01/07, а для деталізації вимірювань і вимірювальних приладів — спеціальні визначники 53.08 із таблиці 53.01/09, наприклад:

54*кл7(075.3) *Попель П. П. Хімія. Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів*
546(075.8+076) *Гирина Н. Неорганічна хімія. Практикум : навч. посіб. для мед. ВНЗ I—III рів. акредитації*

547(075.8) *Бойчук Л. О. Органічна хімія. Підручник для навчальних закладів вищої освіти*
54.068-025.14 *Комбіновані методи аналізу в хімії*
543.544.943.3 *ВЕТШХ Високоєфективна тонкошарова хроматографія (ВЕТШХ)*
544.35:544.33 *Термодинаміка розплавів*
615.32:547.972.3 *Кверцетин і квертин: біофлавоноїди на варті здоров'я*

Геологічні процеси, що відбуваються на поверхні планети, вивчають із залученням різноманітних фізико-географічних наук, що охоплюють склад, будову, походження, розвиток Землі та геосфер, котрі складають земну кору, процеси, що відбуваються в ній, закономірності утворення й розміщення родовищ корисних копалин, визначення радіологічного віку. Під час геологорозвідувальних робіт застосовують методи геохімії та геофізики (фізики "твердої" Землі, зокрема й сейсмологію). У проблемах походження Землі та її ранньої історії велике значення мають астрономія й планетологія. Для систематизації цієї інформації в таблицях УДК використовують клас **55 Науки про Землю. Геологічні науки** з підрозділеннями на підкласи.

У підкласі **550.1 Фізіографія** збирається література про земну поверхню, її клімат, рослинний і тваринний світ та про навколишнє середовище, дослідження довкілля для коректного та якісного територіального планування. В англійській літературі виділяють саме фізіографічні, а не географічні райони різних місцевостей. Для України це доволі новий напрям досліджень, наприклад:

550.1:711.4 *Олейнюк-Пухняк О. Р. Роль екофізіографічних досліджень в просторовому плануванні міських ландшафтів*

550.2 Геоастрономія. Космогонія. Клас може використовуватися для групування літератури про походження та розвиток космічних тіл та їхніх систем: галактик, туманностей, зір і зоряних скупчень, Сонця та тіл Сонячної системи. Однак, за правилом першого згадування, тему "Комогонія" потрібно індексувати у класі 52 з дублюванням у клас 550.2.

Приклади індексування Національної бібліотеки Хорватії:

550.2: 528.8 *Олуїч Маринко. Глобальна програма космічної візуалізації та дослідження космосу*
550.2 *Ендрю П. Інгерсолл. Планетарний клімат*
551.5:523.4
523.4:55

(Далі буде)

Надійшла до редакції 18 вересня 2019 року